

հակասական վկայությունների հետևանքով արևմտյան նոր պատմագրության մեջ ևս չի կարելի նորություն գտնել Կիլիկյան հայկական իշխանության հիմնադրման հարցում:

«Ռուբինյան իշխանության հիմնադրությունը» գլխում հեղինակը աշխատում է ճշտել Ռուբենի՝ Կիլիկիայում հաստատվելու թվականը և եզրակացնում է, որ «պատմական վերահիշյալ ճշմարտություններն թելադրված, պիտի ըսենք, ոչ մեկ կասկած ալլեւ, որ Ռուբեն և Կոստանդին Կիլիկիո սահմաններում վրա իրենց բնակությունը կպարտեն Փիլարտոսի, և Կիլիկիո մեջ հայկական իշխանության իրավ հիմնադիրը կհանդիսանար Փիլարտոս, ինչպես կեզրակացնեք Կոմմագենացի» (էջ 74): Այս գլխի վերջում Ե. Քասունին գրում է, «Կոստանդին հաջողում

էր դուրս գալ իր սահմաններն և Կիլիկիո մեջ հաստատած Ռուբինյան իշխանությունը առաջին անգամ ըլլալով մասնակից դարձնել միջազգային քաղաքական անցուղարձերուն: Կոստանդին ոչ միայն կհանդիսանար Ռուբինյան իշխանության հիմնադիրը Կիլիկիո մեջ, այլ նաև՝ Խաչակիրներու միջոցով եվրոպայի հետ կապ հաստատող Ռուբինյան առաջին իշխանավորը» (էջ 83):

Աշխատության վերջում տրված է անգլերեն լեզվով ամփոփում (էջ 85—88), ինչպես նաև հայ ու օտար սկզբնաղբյուրների և ուսումնասիրությունների մատենագիտություն (էջ 89—92):

Հ. ՄԵՔԵՐՅԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԵՎՄՈՒՏՔՈՒՄ

(Մատենագիտություն, 1971)

Մեն անգամ ևս ներկայացնում եմ Սովետական Միությունից դուրս հրատարակվող ոչ հայկական հանդեսներում լույս տեսած հայագիտական հոդվածների ցանկը («Ոչ հայկական» ասելով նկատի են առնվում այն հանդեսները, որոնք լույս են տեսնում օտար լեզուներով): Ինչպես նախկինում, այս ցանկում ևս տեղ չեն տրված հայկական հնագիտությանը կամ ուրարտագիտությանը վերաբերող հոդվածներին, սակայն հնարավոր ամեն ինչ արված է՝ ընդգրկելու համար հայ ժողովրդի պատմությանը, հայերենին, հայ գրականությանը, արվեստին ու երաժշտությանը վերաբերող բոլոր հրապարակումները:

Դժվար է, իհարկե, երաշխավորել, որ այս սատենագիտական ցանկերը կարող են ամբողջական լինել, բայց հույս ունեմ, որ դրանք կարող են օգտակար լինել բոլոր սրանց, ում դուրսառչելի են արևմտյան շատ պարբերականներ:

M. F. Baltaceanu, Description phonologique du vocalisme de l'arménien classique, *Actes du Xe congrès internationale de linguistes*, Bucharest 1971, vol. IV, p. 139—144.

H. M. Bartikian, La conquete de l'Arménie par l'Empire byzantin, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 327—340.

[Թարգմանված է «Պատմա-բանասիրական հանդեսի» 1970 թ. № 2-ից, էջ 81—92]:

P. Z. Bedoukian, Coinage of the late Arsacids, *Museum Notes* (American Numis-

matic Society, New York), vol. 17 (1971), p. 137—139.

P. Z. Bedoukian, Medieval Armenian coins, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 365—431.

W. Beridze, Une fois encore au sujet de l'église de Djvari, des rapports entre les architectures géorgienne et arménienne, et de certain articles ayant trait a ces questions, *Bedi Kartlisa* (Paris), vol. 28 (1971), p. 122—132.

M. Canard, L'aventure caucasienne du spathaire Léon, le futur empereur Léon II, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris) N. S. vol 8 (1971), p. 353—357.

M. Canard, Les impôts en nature de l'Arménie a l'époque Abbaside, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 359—363.

M.-L. Chaumont, Les Sassanides en Arménie au IIIe siècle, *Proceedings of the 27th International Congress of Orientalists, Michigan 1967*, ed. D. Sinor, Wiesbaden 1971, p. 67—68 [նրա *Recherches sur l'Histoire de l'Arménie*, Paris 1969, աշխատության ամփոփումը]:

Sir Gerard Clauson, Armeno-Qipčaq, *Rocznik Orientalistyczny* (Warsaw), vol. 34 (1971), pt. 2, p. 7—13.

B. E. Colless, The Traders of the Pearl. The Mercantile and Missionary Activities of Persian and Armenian Christians

in South East Asia, III: The Malay Archipelago, *Abr Nahrain* (Leiden), vol. 11 (1971), p. 1--21.

[Մասնավորապես § § 5--6. — Հայերը Մուսուլմանների հետ, էջ 15—19]:

J. Darrouzes, Deux lettres inédites de Photius aux Arméniens, *Revue des Etudes byzantines* (Paris), vol. 29 (1971), p. 137—181.

[Հուշարեն քննարկեր՝ Քրիստոսի թարգմանության]:

C. J. F. Dowsett, A Twelfth century Inscription at Edessa, *Iran and Islam*, in memory of the late Vladimir Minorsky, ed. C. E. Bosworth, Edinburgh 1971, p. 197—227.

A. B. Eremian, Sur certaines modifications subies par les monuments arméniens au VIIe siècle, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 251—266.

[«Պատմա-քառասիրական հանդես» (1966, № 4, էջ 151—170) հոդվածի վերանայված թարգմանությունը]:

F. Feydit, La particule *ne* et les ad-
verbes *dor* et *nor* en arménien populaire, *Proceedings of the 27th International Congress of Orientalists, Michigan 1967*, ed. D. Sinor, Wiesbaden 1971, p. 72—73.

G. Garitte, La Passion arménienne de S. Thomas l'apôtre et son modèle grec, *Le Muséon* (Louvain), vol. 84 (1971), p. 151—195.

N. G. Garsoian, Armenia in the fourth century, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 341—352.

[«Լրաբերում» (1971, № 3, էջ 55—62) աղագրված հոդվածի տեղիքին տարբերակը]:

J. A. C. Greppin, On the development of Armenian MUKN and JUKN, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 1—4.

R. Gulbenkian and H. Berberian, La légende de David de Sassoun d'après deux voyageurs portugais du XVIe siècle, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 175—188.

R. H. Hewsen, Eznik of Kolb and the Problem of Evil, *Eastern Churches Review* (Oxford), vol. 3 (1971), p. 396—404.

R. H. Hewsen, The Geography of Pappus of Alexandria; a translation of the Armenian Fragments, *Isis* (Cambridge, Massachusetts), vol. 62 (1971), p. 186—207.

[«Աշխարհացոյցի» այն համալսմանը թարգմանությունը, որոնք վերցված են Պատմական Աղեքսանդրացուցի]:

J.-M. Hornus, Un rapport du consul de France à Erzeroum sur la situation des chrétiens en Perse au milieu du XIXe siècle, *Proche orient chrétien* (Jerusalem), vol. 21 (1971), p. 3—29 and 127—151.

[Շարունակելի]:

R. G. Hovannisian, Russian Armenia. A Century of Tsarist Rule, *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* (Wiesbaden), N. F. vol. 19 (1971), no. 1, p. 31—48.

T. A. Izmailova, Le manuscrit enluminé d'Ani de 1298, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 289—309.

A. L. Jacobson, Les rapports et les correlations des architectures arménienne et géorgienne au Moyen Age, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 229—249.

[«Ուղեգրային արխիվայինում» (1970, էջ 41—53) աղագրված հոդվածի թարգմանությունը]:

G. K. Khalpakhtchian, Sur le problème des relations culturelles armeno-serbes, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 283—287.

[«Պատմա-քառասիրական հանդես» (1971, № 2, էջ 252—262) հոդվածի թարգմանությունը]:

M. Kiel, Armenian and Ottoman influences on a group of village churches in North-Eastern Macedonia, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 267—282.

В. А. Крачковская, О кувинеской надписи на башне внешней стены города Ани, *Folia Orientalia* (Krakow), vol. 12 (1970, published 1971), p. 103—111.

M. Krikorian, The First Three Ecumenical Councils and their Significance for the Armenian Church, *The Greek Orthodox Theological Review* (Brookline, Massachusetts), vol. 16 (1971), p. 193—209.

S. Krkiasharian, Le pouvoir royal en ancienne Arménie, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 311—325.

[«Բաների երկանի համալսարանի» (1970, № 1, էջ 138—167) հոդվածի թարգմանությունը]:

M. F. La ges, The most ancient peni-

tent text of the Armenian liturgy, *Didaskalia* (Lisbon), vol. 1 (1971), p. 43—62.

O. Meinardus, The Last Judgments in the Armenian Churches of New Julfa, *Oriens Christianus* (Wiesbaden), vol. 55 (1971), p. 182—194.

J. Molitor, Zum Textcharakter der armenischen Apokalypse, *Oriens Christianus* (Wiesbaden), vol. 55 (1971), p. 90—148.

[Շարունակելի]:

B. Налбандян, Григор Парекаци и начало армянского возрождения, *Folia Orientalia* (Krakow), vol. 12 (1970, published 1971), p. 175—185.

B. Outtier, Un Patérimon armenien (*Vitae Patrum* II, p. 505—635), *Le Muséon*, (Louvain), vol. 84 (1971), p. 299—351.

D. Papandreou, A Historico-Theological Review of the Anathemata of the Fourth Ecumenical Council by the Armenian Church, *The Greek Orthodox Theological Review* (Brookline, Massachusetts), vol. 16 (1971), p. 173—192.

A. Perikhanian, Inscription arameenne gravee sur une coupe d'argent trouvee a Sissian, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 5—11.

A. Perikhanian, Les inscriptions arameennes du roi Artashes, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 169—174.

[Թեկուտում հայտնաբերված արամեական երկու արձանագրությունների մասին]:

A. Plesowicz, Esquisse d'une grammaire du parler de Pharpi (1-ere partie), *Folia Orientalia* (Krakow), vol. 12 (1970, published 1971), p. 215—249.

E. Schütz, Armeno-kipschakische Ehekontrakte und Testamente, *Acta Orientalia* (Budapest), vol. 24 (1971), p. 265—300.

M. Thierry, Monasteres armeniens du Vaspurakan V, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 215—227.

M. and N. Thierry, La Cathedrale de Mren et sa consecration, *Cahiers archéologiques* (Paris), vol. 21 (1971), p. 43—77.

N. and M. Thierry, A propos de quelques monuments chrétiens du vilayet de Kars II, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 189—213.

C. Toumanoff, Caucasia and Byzantium, *Traditio* (New York), vol. 27 (1971), p. 111—158.

M. Van Esbroeck, Témoignages littéraires sur les sépultures de S. Gregoire l'Illuminateur, *Analecta Bollandiana* (Bruxelles), vol. 89 (1971), p. 384—417.

M. Van Esbroeck, Un nouveau témoin du livre d'Agathange, *Revue des Etudes arméniennes* (Paris), N. S. vol. 8 (1971), p. 13—167.

[Կարգույն տարրերակր, թարգմանությունը և ծանոթագրությունները]:

ՀԱՎԵԼՎԱՆ

1970 թ. եվ. ամիսների
ԽՍՀՄԱԿԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

C. R. Barton, The verbs *linim* and *elanim* in Old Armenian, *Studies in honour of J. Alexander Kerns*, ed R. C. Lugton and M. G. Saltzer, The Hague/Paris 1970 p. 18—21.

G. Bolognesi, La tradizione culturale armena nelle sue relazioni col mondo persiano e col mondo greco-romano, *Atti del convegno sul tema: La Persia e il mondo greco-romano* (Problemi attuali di scienza e di cultura 76, Accademia Nazionale dei Lincei), Rome 1966, p. 569—603.

M. J. Connolly, Synchronic Armenian, *Current Trends in Linguistics* (The Hague), vol. 6, 1970, p. 160—175.

R. Godel, Diachronic Armenian, *Current Trends in Linguistics* (The Hague), vol. 6, 1970, p. 139—159.

L. Khachikian, Le registre d'un marchand armenien en Perse en Inde et au Tibet (1682—1693), *Annales: économies, sociétés, civilisations* (Paris), vol. 22 (1967), p. 231—278.

J. Naveh, The Aramaic Inscriptions of Boundary Stones in Armenia, *Die Welt des Orients* (Göttingen), vol. 6 (1970), p. 42—46.

A. K. Sanjian, Two Contemporary Armenian Elegies on the Fall of Constantinople, *Vlator* (Los Angeles), vol. 1 (1970), p. 223—261.

H. Sedlmayr, Oestliche Romanik Das Problem der Antizipationen in der Baukunst Transkaukasiens, *Festschrift Karl Oettinger*, ed. H. Sedlmayr and W. Messerer, Erlangen 1967, p. 53—70.

[Վերաբերում է հայկական և վրացական հարաբարակետությունը]:

H. D. Siruni, Considerations sur le dialecte arménien des pays roumains, *Studia et Acta Orientalia* (Bucarest), vol. 7 (1968), p. 133–166.

O. Szemerényi, *Iranica* IV, *Orbis* (Louvain), vol. 19 (1970), p. 500–519.

[Մասնավորապես էջ 506 — 8, № 18, հայերեն աւարհամ, էջ 512, № 52. հայերեն աւագան — նոր պարսկերեն արգան:]

N. Tahmizian, Monadische Denkmäler Alt-Armeniens; Die Tradition der armenischen Psalmodie, *Beiträge zur Musik-*

wissenschaft (Berlin), vol. 12 (1970), p. 29–59.

K. Trost, Die Perfectperiphrase im Altkirchenslavischen und Altarmenischen, *Indogermanische Forschungen* (Berlin), vol. 73 (1968), p. 87–109.

[1968 թ. մատենագիտություն մեջ (Պատմա-բանասիրական հանդես), 1970, № 1, էջ 259) այս հոդվածը սխալմամբ զերգրվել է Կլաւզին:]

E. Tryjarski, Armeno-Kipchak Studies, *Orientalische Literaturzeitung* (Berlin), vol. 65 (1970), p. 533–541.

Պրոֆ. ՌՈՐԵՐՏ ԹՈՄՍՈՆ (ԱՄՆ)

ՊՐՈՖԵՍՐ ԳԱԳԻԿ ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

Ինչպես հաղորդում է Բորդոյում լույս ընծայվող «Սյուդ-Ուեստ» օրաթերթը իր 1972 թ. հունիսի 7-ի համարում, Բորդոյի ակադեմիայի թղթակից-անդամ, պրոֆ. Գագիկ Հովակիմյանը հետաքրքրական հաղորդում է տվել այն պատմական հուշարձանների մասին, որոնք ղեռնադրություն ունեն Պարսկաստանում: Ելույթի ժամանակ ցուցադրվել են բարձրորակ ժապավեններ:

Պրոֆ. Գագիկը հատկապես զեկուցել է Սուրբ Թադևոսի (Թադևի) վանքի մասին: Վերջինս գտնվում է Իրանական Աղբրեջանի հյուսիս-արևմուտքում, սահմանային Մակու քաղաքի մոտ, այն միջազգային ճանապարհի վրա, որը Եվրոպան կապում է Ասիային:

Պրոֆ. Գագիկը հաղորդել է, որ այս շատ հին կրոնական կենտրոնը կառուցվել է վաղ քրիստոնեությունից շրջանում: Վանքը վերանորոգվել է VII, IX և XIII դարերում: Այն գտնվում է բարձրադիր վայրում և կենդանություն է հաղորդում շրջապատի անապատին:

Ամեն տարի, որոշակի օր, տասնյակ հազարավոր ուխտավորներ գալիս են այնտեղ ունկընդերու կատարվող հանդիսավոր կրոնական արարողությունը: Վերջերս, Իրանի շահի համապատասխան կարգադրությամբ և հնադիտության նկատմամբ մեծ սեր տածող շահուհի Ֆարա՝ Գիրայի աջակցության շնորհիվ հայկական այս պատմական հուշարձանը պետք է ենթարկվի վերականգնման: Թեհրանի համալսարանի ներկայացուցիչների, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի մասնագետների և պատմական հուշարձանների պահպանման վարչության աշխատակիցների կողմից:

Պրոֆ. Գագիկը (Գագիկ Հովակիմյան) ծըն-

ված 1912 թ. Թեհրանում, լայն ճանաչում գրտած բիրթիմիկոս է: Նա մի շարք արժեքավոր աշխատությունների հեղինակ է, հատկապես ստերինների բնագավառում: Ընտրված է Բորդոյի գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ, Ֆրանսիայի (Փարիզ) ղեկավարական ակադեմիայի, Ֆրանսիական և անգլիական բիրթիմիկոսների միության անդամ, հանդիսանում է նաև բիրթիմիկոսների միջազգային ընկերության անդամ: Մեծ է պրոֆ. Գագիկի վաստակը բիրթիմիայի զարգացման ասպարեզում Իրանում: Նա Իրանի Բիրթիմիական Միության ինչպես և «Acta Biochimica Iranica» գիտական պարբերականի հիմնադիրն է: Բացի դրանից, նա հեղինակ է մի շարք ձեռնարկների բիրթիմիայի և բիրթիմի բնագավառում: Խոշոր է նրա դերը տեղական մասնագետների ուսուցման ասպարեզում բիրթիմիայի ամբիոնում, որի հետ նա կապել է իր գիտական գործունեությունը: Անհրաժեշտ է նշել նրա դերը նաև հայ մշակութային կյանքում, նրա քանքերով Թեհրանում հրատարակվում է «Հուր» ամսագիրը, հայերեն և պարսկերեն լեզուներով:

Որպես մեջլիսի պատգամավոր, ընտրված էրկրորդ անգամ Թեհրանի և Հյուսիսային շրջանների հայության կողմից, նա երկու հանձնաժողովների անդամ է՝ գիտության և բարձրագույն կրթության, ինչպես և առողջապահության գծով: Պրոֆ. Գագիկը պարզեցնում է իրանական և ֆրանսիական մի շարք շրանշաններով, դրանց թվում ֆրանսիական կառավարության «Պալմ ակադեմիկ» գիտական շքանշանով:

ՀՍՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս Հ. ԲՈՒՆՅԱՆԹՅԱՆ